

ŞIK

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Öykü On bölümden oluşan roman, ana karakter Şöhret Bey'in, çevresindeki alafranga tiplere hayranlık duyduğu yozlaşma sürecini anlatır. Fransızlar gibi davranmaya ve giyinmeye çalışan Şöhret'in, Madam Potiş ile tanışmasının ardından hayatı daha da gülünç bir hal alır. Zira Beyoğlu eğlencelerinde hayat kadını olan Madam Potiş, güzel Fransızcası ile Şöhret'i yoldan çıkarır. Batılı gibi giyinme ve yaşama arzusu olan Şöhret, parası bitince annesinin elmas küpelerini satar, lüks bir lokantaya bir de köpek alarak Madam ile giderler. Lakin köpek restoranda başlarına türlü belalar açar ve lokantanın zararını Şöhret ödemek zorunda kalır. Yine parasız kalan Şöhret, sevgilisi tarafından terkedilince evine gider. Yine olmayınca rastlantısal olarak arkadaşlarının eğlencesine katılır ve oradan çıkarken para ve eşya çalar. Madam kendisinden para isteyen belalı Hristo'ya para vermek için yine Şöhret'i kullanmak ister, işbirliği yaparlar. Madam tam Şöhret'i kandıracağı köpek huzursuzluk çıkarır ve vurulur. Bunun üzerine polisler gelir, polislerin hırsızlık yaptığını anladıkları için geldiğini sanan Şöhret, her şeyi anlatır ve hapse girer.

Tema

Yanlış Batılılaşma Romanda, Tanzimat'la birlikte toplumda ortaya çıkan yanlış Batılılaşma şeklinin kültür, ahlak ve birliğin bozulması hususunda kişiler üzerindeki etkisi gösterilir.

Kişiler

Şöhret Bey Batılı yaşama özenmesi ile bilinen Şöhret, şık ve kültürlü görünmek uğruna gülünç duruma düşen saf biridir. Süsüne düşkün olan karakter son derece şık ve özenli olmasıyla dikkat çeker. Kendini soylu göstermek için çok çabalayan Şöhret'in Madam Potiş'e olan düşkünlüğü kendisinin hapse atılmasına neden olur. Zengin bir ailesi olmadığı için para bulmak adına çeşitli hırsızlıklar yapar.

Madam Potiş Fransız bir hayat kadını olan Madam son derece zeki bir kadın olmakla beraber tam bir para avcısıdır. Şöhret'in kendine olan zaafını kullanarak ona her dediğini yaptırır. Madam Potiş, yaş olarak olgun, çirkin ama öz güveni oldukça yüksek, herkesi kandırabileceğine inanan kurnaz bir kadındır.

Hristo Madam Potiş'in eski bir belalı olan Hristo, Madam'ı ayarladığı insanlardan pay almaktadır. En son Madam'ı bulduğunda ondan yine para ister ve Madam'da Hristo ile plan yapar, Şöhret Bey'e kendisini dans hocası olarak tanıtırsa para koparabileceğini söyler. Bu yalana da Şöhret Bey kanar.

Maşuk Bey Şöhret Bey'in zıttı olan iyi, zeki, bilgili ve zengin arkadaşı Maşuk Bey, arkadaşına yol göstermek istemişse de başarılı olamamıştır. Maşuk Bey'in kendisi de Matmazel Adel adında, terzide çalışan iyi bir kızıdan hoşlanmakta ve ona açılmaya çalışmaktadır.

Şöhret Bey (Dışa Dönük)

Karakter Alafranga yaşam özentisi olması ile dikkat çeken Şöhret Bey, Batılı görünmek adına her şeyi yapar. Zengin bir ailesi olmadığı için para bulmak adına çeşitli hırsızlıklar yapar. Süsüne düşkün olan karakter son derece şık ve özenli olmasıyla dikkat çeker. Genel olarak saf bir düşünce yapısı olan Şöhret'in aklı kurnazlığa gelmez, bilimle en ufak ilgisi yoktur. Bu yüzden de kandırılması çok kolay biri olarak görülür. Son derece cahil bir kişilik gösteren Şöhret Bey, kendini beğenmiş tavırlarının yanı sıra oldukça da gösteriş meraklısı biri olarak insanlardan kendini ayırır.

Aktiviteler Şöhret Bey, kulaktan dolma bir iki Fransızcası ile insanlara çok kitap okuyormuş izlenimi verir, lakin okumaz. Daha çok insanlarla sohbet eder, çekinmeden, dinlemeden, anlamadan rahatça konuşur. Terzilere elbise diktirir. Para buldukça bir hayat kadını olan Madam Potiş'i gezdirir, yedirir, kıyafetler alır. Giyinmeyi, gezmeyi pek sever.

Kişiler Madam Potiş ile yakın iletişim halinde görülen Şöhret Bey, kadın tarafından kandırıldığını bir türlü fark edemez. O ne yaparsa yapsın sürekli Potiş'i arar. Hristo yani Madam Potiş'in eski belalı Mösyö Tirel adını kullanarak usta bir dans hocası kılığına girer ve Şık'a dans öğretme bahanesi ile tanışmış olurlar. Şöhret'in kendinden beklenmeyen iyi arkadaşlarından biri olan Maşuk, halasına gidip gelirken kendisi ile tanışır. Bir gün evine alır onda da Şöhret kendisinin ve arkadaşlarına hırsızlık yapar. Beyoğlu'ndaki lokantanın sahibi olan Baba Perdricks ile köpek yüzünden tartışmalı bir ilişkileri olur hatta Şöhret kalan son parasını da onlara verir.

ÖRNEK ANILAR

Alafranga Batı özentiliği içinde hem yaşayış hem de görüntü de olan Şöhret Bey, maddi imkansızlığı içinde boğulurken hırsızlık bile yapmayı göze alır, yeter ki kendisi Avrupalı yaşasın: "Avrupa gelenek ve göreneklerinin tutkunu olan Şatıroğlu, öyle güzel Fransızca konuşan metresini koluna takıp da Beyoğlu'nun kendi gibi şıklara mahsus yerlerinde dolaşmayı kendine en büyük şeref sayardı."

Özenli/Şık Lakabı "şık" olan Şöhret Bey, çevresinin alaylarına dikkat etmeden özel terzilerde kıyafetler diktirip, kadın gibi süslenip, erkek güzeli gibi bir görüntü ile yaşamaktan hoşlanır: "İşte bizim Şatıroğlu böyle korsalı, pudralı şıklardandır. Modaya pek meraklıdır. Fakat varlık bakımından öyle ünlü terzilerin dükkânlarına yanaşacak durumda olmadığı için sokak içlerinde, تنها yerlerde çalışan sünepe terzilerin başlarına bela olur."

Özgüvenli Oldukça komik görünmesine ve çevresindekilerin alaycı bakışlarına maruz olmasına rağmen onları önemsemez ve kendini mükemmel özgüveni ile farklı olma yolunda ilerler: "Sokakta ona rastlayanlar aklından zoru olup olmadığını anlamak için dikkatle yüzüne baktıkça zavallı Şatıroğlu : «İşte bugünkü kıyafet ve süsümün olgunluğu halk üzerinde etkisini gösterdi. Herkes kostümüne, güzelliğime hayran oluyor.» diye sevinir."

Kendini Beğenmiş Şöhret Bey, kendisinin çirkinliği üzerine söylem yapanların hiçbir şeyden anlamayan yabaniere benzeterek, onların cahil olduğunu savunur: "Estetiğin ne olduğunu bilmeyen böyle adamlar güzellikten, çirkinlikten ne anlarlar? Benim güzelliğim hakkında bir yargıya varabilmek yetkisi ancak güzel sanatlarla uğraşanlarla ilgili bir konudur."

Gösteriş meraklısı Çaldığı paralarla işin ahlaki boyutunu da düşünmeden koluna taktığı hayat kadını ile cakas atan Şöhret Bey, yaptığı gösteriştan son derece memnundur: "Bu akşam metresimle köpeğime hasetle bakmadık kimse kalmayacak. Bu gece benden daha mutlu bir insan var mı?"

Yüzsüz Her ne kadar çevreye ve insanlara zarar vermiş olursa olsun, kimseden özür dilemeyen, kimseye karşı alttan almak itemeyen Şöhret Bey, insanları aşağılamaktan dahi geri kalmaz: "Şöhret köpeğin şu terbiyesizliğinden biraz olsun sıkılarak ev sahibinden özür dilemek gerekirken arsızca bir gülüşle dedi ki: - Külhani! Kendinin elli liralık bir hayvan olduğunu bilir de bakınız işte öyle baş salonlara işer. Hiç öyle bahçe, ev altı gibi yerlere iltifat bile etmez."

Madam Potiş (Mantıklı)

Karakter Madam Potiş, yaş olarak olgun, çirkin ama öz güveni oldukça yüksek, herkesi kandırabileceğine inanan kurnaz bir kadındır. Aslen bir Fransız olan Potiş, Şöhret'i görür görmez ondan para koparabileceğini, alafranga özentisi olduğu için de ne yönde kullanması gerektiğini anlar. Belalıları ve bazı kötü adamlarla da işbirliği içinde olan Potiş, Şöhret'in saf duygularını acımasızca kullanır. Oldukça çıkarıcı olan Madam Potiş, cesareti ile de kendini korumayı ve savunmayı başarır.

Aktiviteler Madam Potiş, bir nevi zengin avcısı olduğu için daha çok bu tarz adamları kollar. Eline geçince de paralarını almak için çeşitli oyunlar kurar. Gezip, eğlenmek lokantalarda hesap ödetmek dışında hayatta yaptığı bir şey yoktur. Karşısındaki insanın zaaflarından faydalanarak hayatını geçiren Madam Potiş'in bir de bu işlere alet ettiği sokak köpeği bulunur.

Kişiler Madam Potiş'in kendi gibi aşıfta arkadaşları vardır veyahut da kurduğu oyunlara alet ettiği Hristo, Baba Perdricks gibi isimler vardır. Hristo, kendisini yolda durdurarak zorla para ister, işine ortak etmesini söyler, aralarında anlaşılır. Şöhret'i yolunacak kaz olarak gören Madam, Şöhret ile yalan dolu diyaloglar kurar, onu kandırır.

ÖRNEK ANILAR

Düzenbaz Madam Potiş tam bir uyanık kadın tipidir, öylesine sezgileri kuvvetlidir ki ilk görüşmede karşısındaki adamı anlar. Daha sonrası için ise Şöhret'i kandırmak için oyunlar düşünür: “-Dostum, bu yakınlarda budala bir Türk yakalamış olduğumu biliyorsunuz ya? Bu gece işte bu zavallı herife bir küçük komedi oynayacağım.”

Acımasız Şöhret'in parası olmadığını, onun bir saf olduğunu bildiği halde bunu kullanma yolunu seçen Potiş, son parasına varıncaya kadar, acımasız bir tutum içerisinde Şöhret'ten para koparır. Kendi aldığı yetmiyor gibi de belalılarını da ortak eder: “- Bu çattığım delikanlı senin anladığın gibi öyle zengin mirasyedilerden değildir. Parası az, ama akli daha az olduğu için yediği yemeğe beni de ortak ediyor. İşte ondan görmekte olduğum çıkar bundan ibaret. Meydanda fazla bir kar yok ki, sana da pay çıkarayım.”

Kurnaz Madam Potiş yaşı ve karakteri gereği usta bir yalancı gibi çok güçlü hilelerle amacına ulaşır. Lokantada olay çıktığı gün bile Şöhret'i yalnız bırakıp kaçar: “ Şöhret Bey yaradılıştan aptal denecek kadar saf gönüllü, Madam Potiş ise böyle Şöhret tipinde bulunan insanları istediği gibi yönetecek derecede sanatının ustasıdır.”

Cesur Bir kadın olmak dışında kadınlığın inceliklerini ve kibarlıklarını göstermekten ziyade daha cesur daha erkek gibi olmaya çalışan Potiş, yolu kesildiği vakit adama haddini bildirir: “Herif de kariyı sürümek hususundaki şiddetini artırdı. İş bir çatışma halini alınca Potiş epeyce yüksek bir sesle dedi ki : - Kendini nerede sanıyorsun? Şimdi can kurtaran yok mu diye bağırınca bütün halkı buraya toplarım.”

Çıkarıcı Genel anlamda çıkarıcılığı, menfaati hayatının ortasına almış olan Madam Potiş, kendi maddi hakları gitmesin diye belalısını kendine ortak etmektense direkt olarak Şöhret ile tanıştırmaya karar verir: “Madam Potiş düşünmeğe başladı. Şöhret'ten kazandığı paranın yarısına bu herifi ortak etmektense bunu Şık'la tanıştıtararak zavallıyı kendinden başka bir de ayrıca buna soydurmak kendi çıkarına daha uygun düşeceğini anladı.”